

EN SEMIOTISK TOLKNING AV REGIONALPOLITIKEN

Christoffer Grönholm

1. EN PROGRAMFÖRKLARING OCH NÅGRA CENTRALA DEFINITIONER

Då man granskar forskningsalster inom regionalpolitikens område finner man snabbt att de representerar en anmärkningsvärd tvärvetenskaplighet och brokighet. Detta gäller både innehållet, den kunskapsteoretiska referensramen och metodologin, vilket i sin tur ofta lett till inkonsistens i forskningspråket. Den språkliga skevheten avslöjar sedan ofta skevheter i den policy som åberopas. Det bör dock påpekas att orsakerna till denna skevhet kan variera betydligt, ibland kan den synliga orsaken visa sig vara skenbar, ibland kan en forskares självvalda kunskapsteoretiska obundenhet och metodologiska självständighet ge en felaktigt fragmentariserad bild. Hur det än förhåller sig borde forskningspråket och terminologin i varje alster kunna fungera både som referensram och rättesnöre. Ifall en metateoretisk koppling, i detta fall tillgången till ett regionalpolitiskt metaspråk, saknas, finns det stor risk att skevheten blir mångfaldig, vilket dels hindrar att enskilda forskningsrapporter kan relateras till varandra, dels att politikrelevansen tenderar att utebli.

I värsta fall kan själva forskningsrelevansen ifrågasättas, trots att de metodologiska, epistemologiska och ontologiska premisserna i de flesta forskningsalster åtminstone implicit sammanhänger med en design där språkstrukturen är skraddarsydd. Längre har dock denna skraddarsydda språkstruktur lämnats åt sitt eget öde. Dess funktionsduglighet i samhällsvetenskaperna har under större delen av efterkrigstiden i det närmaste endast uppmärksamats via epistemologin och metodologin. Det innebär inte att man kategoriskt skulle ha tagit avstånd från eller ens ställning till conceptualismens eller nominalismens ontologiska grundproblem.¹ Likväl kan man säga att den nyupptäckta semiotiska forskningstraditionen igen på allvar börjat rikta intresset till den länge försummade betydelsens problem.²

Idén i föreliggande essä är att semiotiskt granska några grundläggande definitioner och fokuseringar i den nordiska regionalpolitiken. Det innebär att jag här primärt försöker granska regionalpolitiken utgående från några av dess allmännaste definitioner och från hur deras betydelser relateras till varandra och till den lingvistiska helhet där de förekommer. Med semiotikens hjälp granskas regionalpolitiken som en intern kommunikationsprocess. Utgångspunkten är alltså att de regionalpolitiska begreppens betydelser inte härleds ur sådana fenomen utanför språket som de eventuellt hänvisar till. I stället granskas de utgående från sitt eget förmodade metaspråk, från sin egen syntax, för att hänvisa till en klassisk semiotisk positionsbestämning av Rudolf Camap. Camap denierar semiotiken som den allmänna läran om språk och tecken enligt följande tredelning: a. pragmatiken, som befattar sig med människors sätt att handskas med språkets uttrycksmedel, b. semiotiken, som uttrycker förhållandet mellan språktecknen och deras betydelse, och c. syntaxen, som avser språktecknens inbördes förhållanden oberoende både av den talande personen och tecknenas betydelser.³

I kommunikationskedjan sändare-signal-mottagare riktas uppmärksamheten i semiotiken till signalen (tecknet, språket, symbolen). Signalorienteringen innebär att tolkningsstrategin koncentreras till de budskap (på olika nivåer eller »språkarkeologiska skikt») en text förmedlar. I detta fall granskas de regionalpolitiska texter, program och åtgärdshelheter som ingår i urvalet enbart från själva text- eller budskapsdimensionen, snarare än att budskapet primärt skulle härledas t.ex. från sändarens intentioner eller mottagarens reaktioner. Syftet är helt enkelt att genomborra texten, och granska vilka strukturer och betydelsenivåer som finns i den.

Grundidén i semiotiken, och detta gäller även den närbesläktade diskursanalysen, är att en forskare alltid opererar med en uppsättning dikotomiska begreppspar som deschiffreras med hjälp av koder. Ett sådant återkommande begreppspar är t.ex. »uttryck» (*signifiant*) och »innehåll» (*signifié*), introducerade av Ferdinand de Saussure.⁴ Enligt de Saussure är sambandet mellan uttryck och innehåll varken logiskt eller naturligt, bägge kan därför i praktiken uppvisa ett obegränsat antal varianter. Först efter det att koden, som härleds från traditionens inlärdas strukturella associationer, tillämpas erhåller uttrycket och innehållet ett samband. Tecknet (*signe*) uppstår. Det är alltså med kodernas, de inlärdas associationernas hjälp, som betydelsemån kan bildas. Formellt kan man också säga att uttrycket svarar mot en betydelsegivares och innehållet mot en betydelsemottagares roll.⁵

Två andra motsatser bör inledningsvis förklaras, nämligen »språket» (*langue*) och »talet» (*parole*), samt syntagmet och paradigmet. Enligt semiotiken är språket någonting kollektivt som någon enskild individ inte direkt kan ändra

på eller med sin verksamhet kan påverka; det är det socialt nödvändiga. Talet avser däremot den individuella och slumpmässiga konkretionen, det betecknar en synlig manifestation av det sociala språkssystemet. En talare är nog bunden av vissa språkliga och grammatikaliska strukturer, men i övrigt kan han i hög grad ge egna definitioner, betoningar och kombinationer av språket.

Syntagmet och paradigmet motsvarar distinktionen mellan språket och talet. Den syntagmatiska nivån motsvarar talet och bör uppfattas som ett slags lineär talkedja, som skapar talet. Den paradigmatiske nivån igen motsvarar textens dolda värld, uttryckt genom en mångfald motsattpar, där en berättelses faktiska betydelse öses ur »verkligheten sådan den verkligen framgår». Ismo Silvo påpekar att förhållandet mellan syntagmet och paradigmet är assymmetriskt:

»Paradigmaattisen tason elementit eivät muodostu samanlaisiksi perättäisiksi puhunnan ketjuiksi kuin syntagmaattisen tason elementit, vaan ne ovat pikemminkin järjestettävissä jonkinlaisiksi »analyttisiksi skeemoiksi» irrallaan siitä, mikä on ilmeistä . . . vastakkainasettelu on luonnehtinut strukturalistista perinnettä koko sen historian ajan . . . (semiotiikka) toimii binaaristen vastakkainasettelujen kautta.»⁶

Den semiotiska metoden skall här tillämpas på den nordiska regionalpolitiken som ett slags kommunikationspolitisk facit av olika forskningsalster som hittills presenterats inom NordREFO-programmet.⁷ Syftet är att försöka polarisera och renodla de centrala innebörderna i begreppet regionalpolitik genom semiotiska deschiffreningar och omtolkningar.

2. DIKOTOMISERINGAR AV BEGREPPET REGIONALPOLITIK

Typiskt även för begreppet regionalpolitik är att det oftast definieras binärt. Vilka kriterier som än väljs för definitionen, sker valet sannolikt som en dikotomisk, binär tankeprocess. Man talar om responsiv eller offensiv, aktiv eller passiv, utjämnande eller utvecklande regionalpolitik o.s.v. Då kan man inledningsvis ställa frågan hur olika egenskaper i sådana dikotomiseringar kan systematiseras? Man borde då försöka ta fasta på temporala, spatiala, kvalitativa, kvantitativa och andra motsvarande indelningssätt för att få ett bättre grepp om dikotomiernas egenskaper.

Vi skall i tabell 1 göra ett försök att skapa större klarhet genom att a) först välja ut 15 typiska dikotomiska definitioner av regionalpolitik och b) därefter indela dessa dikotomier enligt tre dimensioner: en rums-, en tids- och en kvalitativ dimension. På det sättet erhåller vi en första bild av hur olika

egenskaper framträder. Förteckningen över motsatspar är inte heltäckande, utan utgör ett axplock av motsatspar från de NordREFO-skrifter som ovan har nämnts.

Tabell 1. Analys av 15 regionalpolitiska dikotomier.

sätt att definiera och indela begreppet regionalpolitik	rumsdimension	tidsdimension	kvalitativ dimension
individcenterad – regioncenterad	X		X
ideografisk – nomotetisk	XX	XX	
avsiktlig – oavsiktlig ^{y)}			X
selektiv – generell			X
utjämnande – utvecklande	X		X
responsiv – offensiv		X	X
synkron – diakron	X	X	
territoriellt – funktionellt	XX		XX
integrerad – integrerad			
sårbarhet – självtillit	X		X
effektivitet – legitimitet			X
faktualitet – kontrafaktualitet	XX	XX	XX
centralisering – decentralisering	X		
partikulär – universell			X
helhetsinriktad – sektorinriktad	X		X
subjektivistisk – objektivistisk	X		X

Förklaringar:

X = primär dimension (eller samtidigt infall två primära dimensioner kan bestämmas)

XX = samtidigt förekommande dimension ifall ingen primär dimension kan bestämmas
Den kvantitativa aspekten förmodas ingå i samtliga tre dimensioner, utan att det är möjligt att specifikt uppgöra primär rang.

y) = Såväl motsatsparet »avsiktlig – oavsiktlig» som »selektiv – generell» har primärt en kvalitativ dimension. De kan ha även en rums- och tidsdimension, men endast i sekundär bemärkelse. Samma resonemang gäller för dikotomin partikulär – universell.

En första konklusion av de 15 sätten att definiera och ge egenskaper åt begreppet regionalpolitik utgående från de föreslagna dimensionerna är att vi inte får mycket mer än en ganska vag första precisering. Definitioner längs tidsdimensionen förekommer allra minst, medan rumsdimensionen och den innehållsliga (kvalitativa dimension) förekommer i nästan lika stor utsträckning. Är regionalpolitiken således en företrädesvis tidlös verksamhet? Är det närmast fråga om en rumsligt – territoriell omDispositionering av resurser i Norden? Kunde man a priori säga att vi här har att skaffa med den nordiska regionalpolitikens akilleshäla? Frågan är intressant men kräver fördjupning.

En sådan skall vidtas genom ett försök att koda de 15 dikotomierna utgående från vissa allmänt rimliga associationer.

En uppfattning som är allmänt omfattad är att den nordiska regionalpolitiken traditionellt har sina utgångspunkter i den politik som nationalstaten bedriver för att fördela värden i det geografiska rummet under en viss tidsperiod. Det finns alltså både en rums- och tidsdimension i definitionen, trots att den senare ofta framstår som diffus. Rumsdimensionen betecknar traditionellt landsomfattande statliga åtgärder som främst strävar till att styra den närings- och industripolitiska utvecklingen i olika regioner, vanligtvis genom att stöda och utveckla mellannivån. Oftast sker detta i de nordiska länderna via läns-, amts-, och fylkesplanering och via sektorsamordning. De frågor som regionalpolitiken då ställs inför är t.ex. om den nordiska regionalpolitiken primärt borde ses som statlig stymings- och subventionsverksamhet eller som statlig »policy-making», dvs som åtgärder som syftar till förbättrade regionala betingelser (t.ex. till en utbyggd infrastruktur). Denna problematik motsvaras i Tabell 1 av t.ex. responsiv vs. offensiv och generell vs. selektiv regionalpolitik. Även dikotomin subjektivistisk – objektivistisk förekommer i tabellen. Subjektivismen svarar då givetvis för en regionalpolitisk syn där enskilda regioner ses som de primära subjekten för hela verksamheten, medan ett objektivistiskt betraktelsesätt igen ser regionerna primärt som objektiva instrument och mottagare för olika statligt dirigerade åthärder.⁸

I Tabell 2 presenteras samma 15 motsatspar som i Tabell 1, dock så att varje dikotomi har kodats via en subjektivt vald, men ur textsammanhanget sett rimlig association. Varje association hänvisar till den egenskap som det ifrågavarande motsatsparet tydligast syftar på.

3. REGIONALPOLITIKEN SOM KOMMUNIKATIONSSTRUKTUR

Den modell som vi kommer att använda är A.J. Greimas' sk aktantmodell, som är en av de mest tillgängliga och allmännast förekommande inom samhällsvetenskapen. Greimas' modell är en typisk universalmodell.

Den utgår från tre nivåer: *ymnivån*, sådan en text omedelbart vid en läsning framgår för läsaren, *handlingsnivån*, konkretiserad av de omedelbara aktörer, teman och handlingar som framgår ur texten, och *djupnivån*, som visar hur vissa abstrakta aktörfigurer, Greimas kallar dem aktanter, förmedlar, påverkar och styr textens ideologiska nivå.¹⁰

I Greimas' aktantmodell koncentreras olika nivåstrukturer till huvudaktanterna (subjektet och objektet). Därtill ingår vissa andra aktanter, av vilka två (den sk hjälparen och motståndaren) bildar en konfliktdimension, och två

Tabell 2. Kodning av 15 regionalpolitiska motsatspar.

sätt att definiera och indela begreppet regionalpolitik	rumsdimension	tidsdimension	kvalitativ dimension	KODAD ASSOCIATION
individcentrerad – regioncentrerad	X		X	A målhierarki
ideografisk – nomotetisk	XX	XX		B regelbundenhetsgrad
avsiktlig – oavsiktlig			X	C målinriktning
sektiv – generell			X	D spridningsgrad
utjämnande – utvecklande	X		X	E välfärdsdistribution
responsiv – offensiv		X	X	F strategival
synkron – diakron	X	X		G grad av koncentration
territoriellt – funktionellt	XX		XX	H nätverksstruktur
integrerad – integrerad				
sårbarhet – självtillit	X		X	I självförsörjningsgrad
effektivitet – legitimitet			X	J demokrati
faktualitet – kontrafaktualitet	XX	XX	XX	K förankring
				L verklighetsförankring
centralisering – decentralisering	X			L maktdistribution
partikulär – universell			X	M välfärdsdensitet
helhetsinriktad – sektorinriktad	X		X	N välfärdsdistribution
subjektivistisk – objektivistisk	X		X	O distributionskälla

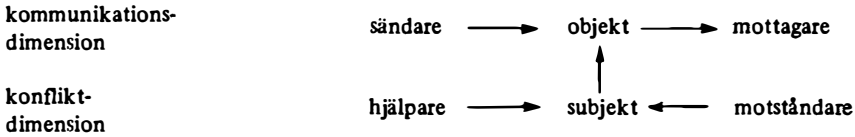
Förklaringar:

De kodade associationerna illustrerar givetvis endast ett av flera rimliga val; man kan tänka sig även andra associationer. Vi finner att de associationer som här medtagits i regel betecknar mycket allmänna egenskaper. Begrepp som välfärdsdistribution, makt-distribution, distributionskälla, välfärdshierarki, nätverksstruktur o.s.v. anger ofta typiskt nog vissa distributionstekniska egenskaper i regionalpolitiken. Som sådana befattar sig inte motsatsparen med substansen i regionalpolitiken, då de oftast i stället betecknar en instrumentell roll av något slag. I nästan varje motsatspar finns det en kvalitativ dimension, men denna blir ofta oklar, åtminstone enligt den struktur som vi har tillämpat i Tabellerna 1 och 2.

Då kan man fråga sig hur vi bäst kan gå vidare? Kan vi utnyttja de kodade associationerna för en fördjupning, eller borde vi i stället försöka finna nya dimensioner eller egenskaper i de tre dimensioner som vi hittills använt? Båda tillvägagångssätten är förmodligen framkomliga, men av praktiska skäl skall vi här ägna oss åt en fördjupning av de associationer som vi redan valt och funnit rimliga. Vi skall placera in problematiken i en mera fast semiotisk kommunikationsstruktur.⁹

(sändaren och mottagaren) en kommunikationsdimension. Greimas' universella aktantmodell ser ut så här:

Figur 1. Greimas' aktantmodell.

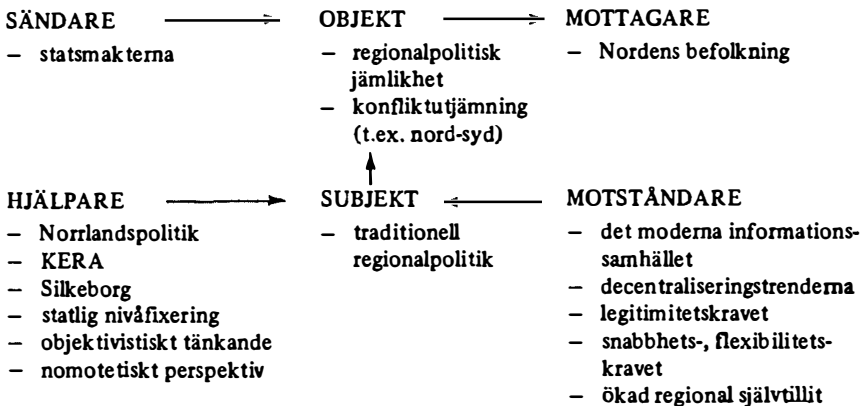


Efter detta skall vi försöka placera in den nordiska regionalpolitiken i modellen. Detta visar sig inte vara någon speciellt svår uppgift, trots att det bör påpekas att av de nordiska länderna har Danmark något avvikande tyngdpunkter än Sverige, Norge och Finland. Samtidigt uppvisar den danska varianten betydande likheter med de övriga. Resultatet av en schematisering av den nordiska regionalpolitiken ser vi i Figur 2.

Vi ser att det är den typiska utjämningsfilosofin som dominerar, konflikter och särdrag skall om möjligt utjämnas, systemet skall i princip vara centralstyrt och de vanligaste instrumenten är välbekanta: KERA-, Norrlands- och Silkeborgsfilosofin representerar dem. Om och kring denna filosofi har de flesta regionalpolitiska utredningar hittills kretsat. Regionerna skall homogeniseras, policyn skall strömlinjeformas och i princip bli lika överallt.

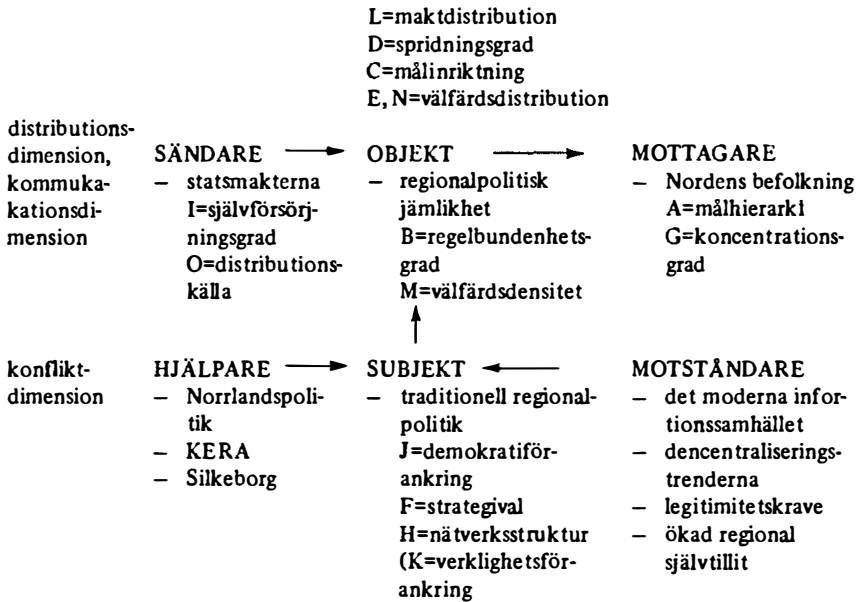
I Figur 2a skall vi återknyta till de kodade associationer som vi presenterade i Tabell 2. Syftet är helt enkelt att inplacera de 15 motsatsparens kodade

Figur 2. Traditionell nordisk regionalpolitik enligt Greimas' modell.



associationer till kommunikations-, konflikt- och subjekt-objekt-Relationerna i Greimas' aktantmodell enligt egenskaperna i Figur 2.

Figur 2a. Traditionell regionalpolitik inklusive regionalpolitiska variabler.



I Figur 2a finner vi två tydligt *sändarorienterade* variabler: I och O (självförsörjningsgrad och distributionskälla), två *mottagarorienterade* variabler: A och G (målhierarki och koncentrationsgrad), fyra *kommunikationsorienterade* variabler: C, D, L och N (målriktning, spridningsgrad, välfärdsdistribution, maktdistribution och välfärdsdistribution). Denna grupp kunde även benämnas *distributionsorienterad*. Längs *konfliktdimensionen* (direkta konflikter angående subjektets innehåll och framtoning) kan vi placera F, H och J och med tveksamhet K (strategival, nätverksstruktur, demokratiförankring och verklighetsförankring). Motsatsparet faktualitet – kontrafaktualitet tangerar egentligen graden av realism i valet av subjekt, dvs i valet av regionalpolitik. Delvis kan de konfliktorienterade variablema ses som påverkare av subjekt-objektrelationen, vilken givetvis är beroende av subjektets utformning och innehåll.¹¹

Slutligen har vi två *objektorienterade* variabler: B och M (regelbundenhetsgrad och välfärdsdensitet). Dock bör det påpekas att även de två sistnämnda variablema tangerar dimensionsdimensionen. Detta gäller även för O (distri-

butionskälla), och H (nätverksstruktur, den form eller det nät som distributionsstrukturen antar). Av detta kan vi dra slutsatsen att nio variabler av femton i praktiken avser distributionsproblematiken. Den nordiska regionalpolitiken är alltså distributionsfixerad och i hög grad instrumentellt förankrad.

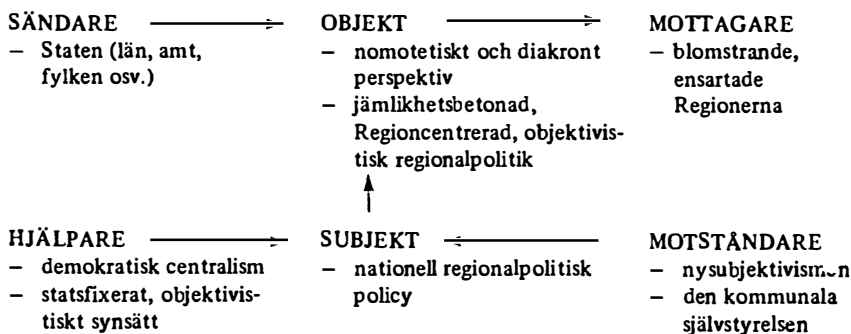
Kan vi av detta också dra slutsatsen att regionalpolitiken i allmänhet är konservativ, med tyngdpunkterna på det kvantitativa i stället för det kvalitativa? Den frågeställningen skall vi här också försöka fördjupa.

Vårt syfte efter detta är att med hjälp av de 15 motsatsparen polarisera regionalpolitiken i två antipoder, två motsatta grundmodeller. Den ena kallar vi den konservativa modellen, den andra den progressiva modellen. Det uttryckliga syftet är att ta fasta på renodlade aktantstrukturer på djupnivån genom att gå vidare från strukturen i Figuren 2 och 2a. De två nya aktantstrukturerna presenteras i Figur 3 och 4.

I Figur 3 presenteras den konservativa regionalpolitikens grundmönster. På kommunikationsnivån kännetecknas sändarsidan av ett objektivistiskt statligt synsätt, där staten (olika statliga instanser) är sändare och de enskilda regionerna (och kommunerna) de faktiska mottagarna. Här är det alltså mera fråga om regional jämlikhet än om individuell välfärd. Regioncentreringen (A) är påfallande, likaså det nomotetiska (B) och det diakrona (G) perspektivet, vilket i praktiken innebär regelbundna och likartade regionalpolitiska satsningar under en längre tid. Det handlar med andra ord om ett universellt (M) och tidlöst regionalpolitiskt synsätt, enligt vilket alla regionala konflikter med tiden skall utjämnas. Idén är att hela nationen efter en viss tid skall erhålla likartade regionalpolitiska förutsättningar.

På hjälpsidan i Figur 3 finner vi den centraliserade statsorganisationen, den hittills svaga kommunala självkänslan och den till väsentliga delar urhol-

Figur 3. Den konservativa regionalpolitikens aktantsstruktur.



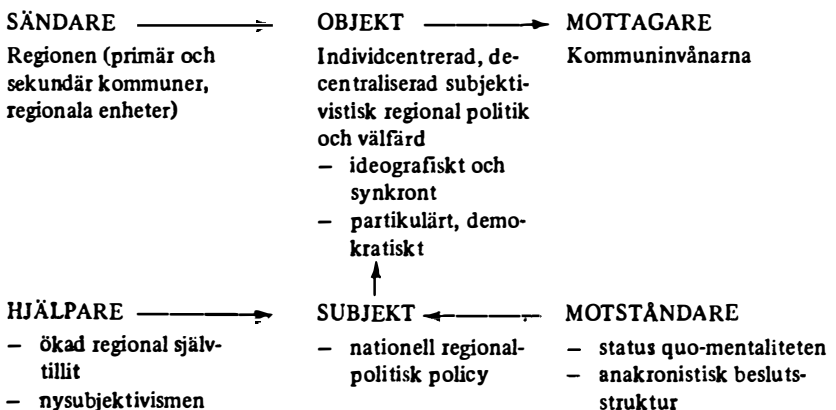
kade kommunala självstyrelsen. På motståndarsidan finns olika mottrender i form av ökad regional och kommunal självtillit och sådana nysubjektivistiska trender som tredje vågens eftermaterialism förknippas med.^{1 2}

Figur 4 blir en motsats till Figur 3. I denna progressiva regionalpolitiska modell möjliggör subjekt-objektrelationen (transformationen av statlig regionalpolitisk policy till regionalpolitiskt innehåll) motsatta kommunikations- och konfliktdimensioner jämfört med Figur 3. I denna progressiva modell blir regionen (primär- och sekundärkommunerna, landskapen, de regionalpolitiska organisationsenheterna) sändare, medan regionens invånare blir de verkliga mottagarna.

Det innebär dels en decentraliserad beslutsprocess (L), dels att olika regioner ges möjlighet att utvecklas enligt egna speciella förutsättningar och att skiftande (M=partikulära) regionalpolitiska policies och åtgärder parallellt kan tillämpas på olika regioner. En förutsättning då är att olika regioners varierande regionalpolitiska behov har en legitim förankring i regionens befolkning (J = demokratiförankring), och att fungerande organ i syfte att mäta folkopinionen existerar.

Den progressiva regionalpolitiska modellen i Figur 4 har en subjektivistisk grundprägel (O), då regionerna och deras invånare snarare se som subjekt än som objekt. Vidare har modellen en ideografisk (B) och synkron (G) prägel, vilket innebär att olika skiftande slag av åtgärder samtidigt kan sättas in i olika regioner. Den centrala tanken i denna nya progressiva regionalpolitiska modell är att regionen från att ha varit ett passivt, mer eller mindre viljelöst objekt blir ett subjekt, en faktisk aktör.^{1 3}

Fig. 4. Den progressiva regionalpolitikens aktantsstruktur.



Den polariserade regionalpolitiska kommunikationsstrukturen i Figurena 3 och 4 illustrerar ett konfliktmönster, som endast kunde antydast i Figurena 2 och 2a. Den aktörs- och manifestationsnivå som framgår ur de senare illustrerar egentligen blott toppen av det isberg som de två förra avslöjar. Vi finner att den grundläggande problematiken i den nordiska regionalpolitiken är djupt rotad, och både attitydmässigt och institutionellt förankrad. Det handlar knappast om någon permanent cementering av policyn, det har vi sett en del uppmuntrande exempel på i de flesta nordiska länder under de senaste åren,¹⁴ men islossningen tycks ta god tid på sig.

4. SLUTSATSER

En första konklusion av den semiotiska granskning av regionalpolitikens begrepp och innebörd som här har utförts visar att modellen fungerar åtminstone i fråga om de centrala syftena: den använda metoden underlättar både en fördjupning och en problematisering av det skärskådade temat samtidigt som den förflyttar hela blickpunkten till en ofta försummad sektor: till tematikens interna språkstruktur och lingvistiska aspekter. Vi har följaktligen försökt granska regionalpolitiken ur en något ovanlig synvinkel genom att fokusera den som en kommunikationsstruktur som på sätt och vis bildar en egen lingvistisk helhet. Ur denna har vi sedan härlett olika regionalpolitiska dimensioner och egenskaper. Sist och slutligen har vi renodlat två motsatta synsätt, två regionalpolitiska ideologier som förmodas blottlägga de faktiska motsättningar det här handlar om.

Denna semiotiskt dramatiserade tematik pekar tydligt på att det genomgående är fråga om två skilda strömfåror, om ett binärt langue, som fördjupas när vi går över från aktörsnivån till aktantnivån. Man kan säga att vi på detta sätt har »avslöjat» den faktiska grundläggande regionalideologiska filosofi som gäller, genom att vi steg för steg undanröjt de skenbara strukturerna.

Man kan givetvis fråga sig om de regionalpolitiska beslutsfattarna faktiskt varit okunniga om var de grundläggande skiljelinjerna går. Samtidigt bör det självkritiskt påpekas, att de två grundmodellerna i Figurena 3 och 4 inte på något sätt är fullständiga, men de anger endast konturerna i två konkurrerande synsätt. Man kan då fråga om den dramatisering och polarisering som utförts i aktantmodellen överskyler den ökade komplexitet och mångsidighet som den regionalpolitiska repertoaren uppvisar i de nordiska länderna. Visst har mångsidigheten blivit ett framträdande drag under 1980-talet; stundom brukar man rentav hänvisa till misslyckade resultat som orsakats av en »inopia abundantiae» i fråga om de regionalpolitiska instrumenten. Då finns det också

skäl att ifrågasätta den stora koncentration till distributionen som ägt rum. Det finns ett överflöd av kanaler och instrument att förfoga över, men vilket innehållet och kvaliteten skall vara har man ägnat mindre uppmärksamhet åt, kunde man påstå.

Det är alltså inte primärt fråga om val av distributionsteknik eller instrumentuppsättning, utan om val mellan grundläggande regionalpolitiska strategier. Mot den bakgrunden kan man hävda att mycket av den tidigare forskningen, åtminstone på basis av det urval som här har medtagits, ägnats åt annat än kärnfrågan, i viss mån rentav åt perifera quasifrågor.

Den grundläggande problematiken illustreras utmärkt av den diskussion om regional utjämning vs. regional utveckling, som vi tidigare har berört. Hittills har utjämningspolitiken ägnats merparten av resurserna (KERA, Silkeborg, Norrland m.m.), medan det finns ett snabbt växande behov av regional utveckling (fylkesplanläggning, länsplanering, amtsplanering och lokalt/regionalt »tilltaksarbete»). Skillnaden i policysyn mellan de två motsatsema är betydande, utjämningspolitiken har en administrativ och lagligt plattform att bygga på, medan den senare däremot, för att citera Gösta Oscarsson,

»har en mera diffus hemvist; det finns med andra ord ingen lokal/regional utvecklingspolitik . . . Eftersom termen »regionalpolitik» oftast förknippas med enbart utjämningsambitionen har det ofta varit förvirrande att det till alla delar av landet generaliserade utvecklingsarbetet behandlas under samma rubrik . . . Möjligen kan detta uttryckas så att intresseområdet är både *regionalpolitik* och *regional politik*.»¹⁵

Här kunde man också tala om regionalpolitik vs. regionpolitik ifall man avser den nivå där policyn formas. Oftast har policyn formats på central nivå, vilket det traditionella regionalpolitik-begreppet motsvarar, medan implementeringen skett på lokal/regionalnivå. Det nya är att policyn även skall kunna formas på den senare nivån, vilket motsvaras av begreppet regionpolitik.

Kan vi då hävda att tidigare forskningsalster inom NordREFO med hänsyn till avsaknaden av en medveten metateoretisk koppling, av ett regionalpolitiskt metaspråk, fått sin relevans reducerad? Den frågan kan inte besvaras uttömmande inom ramen för denna essä, som närmast bör ses som en semiotisk introduktion till den regionalpolitiska tematiken. Men visst kan det bekräftas att kommunikationsvärdet lidit av att textdimensionen finaliserats på ytnivån, vilket igen kanske hindrat enskilda forskningsrapporter från att adekvat kunna relateras till varandra, eller att politikrelevansen kanske uteblivit. En regionalpolitisk kommunikation som inte ägnar sig åt annat än högtidliga programförklaringar eller utsagor på manifestationsnivån är klart otillräcklig. Texten riskerar att kväva sina egna budskap. Upprätthållandet

av ett medvetet och levande regionalpolitiskt metaspråk vitaliserar däremot alla kategorier av kommunikation.

REFERENSER

- 1 Konceptualismens och nominalismens ontologiska grundproblem har dryftats åtskilligt inom filosofin, och småningom på nytt aktualiserats inom samhällsvetenskaperna i och med diskursanalysens och semiotikens eriksgata. För en utförligare beskrivning hänvisas t.ex. till Wright 1971, 176, 178f.
 - 2 Den semiotiska forskningstraditionen är relaterad till strukturalismen och kännetecknas av stor kunskapsteoretisk och metodologisk heterogenitet. I princip kan man säga att traditionen generellt befattar sig med språkets, tecknens och symbolernas *betydelse* på olika nivåer. Dels handlar det alltså om betydelsens problem, dels om ett slags kulturärkeologisk forskningstradition. Olika författare har i stor utsträckning skiftande uppfattningar av hur denna arkeologi konkretiseras. Michel Foucault (1980) utgår t.ex. från vad han kallar språkets diskursiva formationer, Umberto Eco (1971) från den semiotiska kommunikationsprocessen, A.J. Greimas (1974) från motsatsförhållandet mellan språkets aktörs- och aktantnivåer och Claude Lévi-Strauss (1976) från det mänskliga språkets kulturkoder.
 - 3 Se Carnap 1934. Se även v. Wright 1971 s. 117 f.f.
 - 4 De Saussure 1975. För en utförlig beskrivning, se även Silvo 1985.
 - 5 För en utförligare beskrivning hänvisas t.ex. till Eco 1971 och Silvo 1985.
 - 6 Silvo 1985, 7.
 - 7 De NordREFO-publikationer som här explicit citeras, ur vilka de olika regionalpolitiska dikotomierna är hämtade, är: *Evaluering av regionalpolitik. Tidigare erfarenheter och riktlinjer för fortsatt forskning (ERU)*, 1984, *Att evaluera evalueringar – Om utvärderingsforskning i regionalpolitik*, NordREFO 1984:4, *Sårbarhet och självtillit – tankar om krisen och lokalsamhället i Dahlgren och Mårtensson* 1983, *Regional planering i Norden. Frågeställningar för förvaltningsforskning*, NordREFO 1983, *Johannisson och Spilling* 1983. Se även Galtung et al. 1980, Björnberg et al. 1980, och Dahlgren 1982.
 - 8 De traditionella definitionerna av regionalpolitik bygger på visionen om nationalstaten som subjekt, vilket innebär att regionalpolitik i grund och botten alltid avser statsmakternas beslut och åtgärder på nationell nivå. Ofta kopplas detta ihop med strävan att fylla en livvärdighetsambition, vilket inte är det samma som att en region borde få blomstra »på sina egna villkor». Enskilda regioner ses ofta objektivistiskt, som mottagare och instrument för regionalpolitiska åtgärder. Om detta konstaterar Back att »den rumsliga fördelningspolitiken då främst (ses) ur ett riksperspektiv, dvs ur det perspektiv där regionalpolitiken framstår som en integrerad del av den totala samhällsplaneringen på nationell nivå. Det innebär att företeelser på läns- och kommunnivå beaktas i den mån de . . . spelar en roll sett från nationell nivå. (Back 1983, 68).
- Denna objektivistiska stasfixerade syn avviker bjärt från olika senare subjektivistiskt betonade teorier om lokal och regional självutveckling. Som exempel på denna syn citerar jag Johannisson och Spilling, vilka hävdar att (det nya perspektivet) »för att nå framgång måste basera sig på initiativ underifrån, på mobilisering på

lokal och regional nivå . . . Det är människornas engagemang och kompetens som är avgörande för om ett samhälle lokalt eller regionalt skall kunna skapa sig en egen framtid.» (Johannisson och Spilling 1983, 4).

Ursprungligen kan självtillitstänkandet sägas bygga på ett direkt misstroende både mot den traditionella nordiska regionalpolitiken och sättet att organisera dess tillämpning, resonerar Johannisson och Spilling (ibid.) vidare. Denna »self-reliance»-filosofi har i alla övriga nordiska länder utom Finland fått vind i seglen under 1980-talet. Der är en filosofi som alltså intimt förknippas med både en individuell och kommunal »nsubjektivism». Jfr t.ex. antologin »Mennesket i centrum. Regional välfärd i Norden». (NordREFO 3-4/1981, Dahlgren och Mårtensson 1983, samt Benestad 1984.)

- 9 Trots att flera av de semiotiska grundkonstruktioner som ovan presenterats kan stoltsera med avancerade tillämpningsförsök kan man säga att Greimas' modell är mera tillgänglig än de flesta andra. Numera finns det flera tillämpningsmodeller av den inom samhällsvetenskapen. Den mest kända av de finska appliceringarna är Ahonen 1983.
- 10 Greimas' universalmodell, som inte väsentligt avviker från andra semiotiska modeller som ovan nämnts, bygger ursprungligen på en kritisk granskning av en morfologisk-strukturell studie av folksagor av Propp (1968, urspr. 1928). Greimas följer samma principer som Propp, ehuru den tillämpade universalmodell av Greimas som här används bygger på en väsentlig förenkling av Propps system. Idén i modellen är att reducera handlingen till strukturer som är uppbyggda av vissa motsatspar. Denna idé skall vi tillämpa i den förestående reduktionen och den därpåföljande regionalpolitiska polariseringen av två grundmodeller.
- 11 Samma kritik som riktats mot Greimas' modell, av bl.a. Umberto Eco och Roland Barthes, kan även tillämpas på vår egen regionalpolitiska modell. Det är den förmodade insikten att varje regionalpolitisk modellkonstruktion har en större öppenhet och mångtydighet än vad som här görs gällande, att hela aktantmodellen framstår som en låst struktur som inte rymmer annat än vad som låter sig inordnas i modellen. Om detta, se t.ex. Findahl och Höjer 1981. Denna hypotetiska kritik är dock lätt att avfärda i föreliggande fallstudie, helt enkelt för att de motsatspar som presenteras i Tabell 2 och som tillämpas i Figur 2a direkt är hämtade från NordREFO-publikationer och ingalunda är konstruerade. Utmärkande för den nordiska regionalpolitiken har, på gott och ont, varit att så gott som uteslutande operera med dylika dikotomier.
- 12 Nsubjektivismen och den kommunala och regionala självtilliten är närbesläktade fenomen och uttrycker den expressivism, viljan att ta ansvar för sin närmiljö och hemregion, som gör sig gällande. Enligt Erik Allardt betonar subjektivismen självupplevda erfarenheter i stället för objektiva fakta, antiautoritarism som motsätter sig samhällets styrmekanismer, ökad individualism och en ny individuell moraletik. (Allardt 1981).
- 13 En parallell till denna insikt utgör det forskningsprogram som NordREFO:s forskningschef Gösta Oscarsson skisserat för perioden 1986-1989. I detta konstateras att de nya självtillitstankegångarna »pekar hän mot en aktivering av lokala/regionala mänskliga och organisatoriska resurser för att stärka regionens ställning i ett öppet marknadsinriktat samhälle. Det är den . . . tendensen som klart dominerar i den dramatiskt ökade lokal/regionala självtillit som präglar alla de nordiska länderna.» (Oscarsson 1986).

- 14 Exempel på dylikt nytänkande finns det numera gott om. Jfr t.ex. NordREFO-rapporten Att evaluera evalueringar – om utvärderingsforskning i regionalpolitik. Denna slutrapport innehåller flera framkomliga vägar i syfte att skissera meta-teoretiska plattformar för möjliggörande av regionalpolitiska helhetsbedömningar och ökande av den interna konsistensen. Andra rapporter i detta program är Peter Maskell: Shift-share-metoden – et regionalpolitisk analyseredskap? Michael Möller: Hvad er optimal subsidiepolitik? och Anders Gullberg: Att utvärdera regionalpolitikens effekter – en omöjlig uppgift? Samtliga ingår i NordREFO 1984:4.
- 15 Oscarsson 1986.

KÄLLOR

- Ahonen, Pertti: Public Policy Evaluation as Discourse, Finnish Political Science Association, Helsingfors 1983.
- Allardt, Erik: Sukupolvet suomalaisen yhteiskunnan kuvassa, Sosiologia 1981:4.
- Att evaluera evalueringar, NordREFO 1984:4.
- Back, Per-Erik: Välfärdsstaten och regionalpolitiken, Regional planering i Norden, Frågeställningar för förvaltningsforskning, NordREFO 1983:4.
- Barthes, Roland: Elements of Semiology, New York 1967.
- Benestad, Olav: Alternativ Framtid, Oslo 1984.
- Björnberg, Ulf m.fl.: Livsformer i en region, Liber, Stockholm 1980.
- Carnap, Rudolf: Logische Syntax der Sprache, Berlin 1934.
- Dahlgren, Lars: Finns hållbara teorier? KTH 1982.
- Dahlgren, Lars & Mårtensson, Bo (red.): Regional planering i Norden, Frågeställningar för förvaltningsforskning, NordREFO 1983:4.
- Eco, Umberto: Den frånvarande strukturen, Bo Cavefors 1971.
- Evaluering av regionalpolitik tidigare erfarenheter och riktlinger för fortsatt forskning (ERU), 1984.
- Findahl, Olle och Höjjer Birgitta: Text och innehållsanalys, En översikt av några analys-traditioner, Sveriges Radio, Nr 19, Stockholm 1981.
- Foucault, Michel: Vetandets arkeologi, Bo Cavefors, Lund 1971.
- Galtung, Johan et al.: Self-Reliance – A Strategy for Development, Geneve 1980.
- Greimas, A.J.: Strukturel Semantik, Köpenhamn 1974.
- Gullberg, Anders: Att utvärdera regionalpolitiken effekter – en omöjlig uppgift? NordREFO 1984:4.
- Johannisson, Bengt och Spilling, Olav R.: Strategier för lokal och regional självutveckling, Oslo 1983.
- Lévi-Strauss, Claude: Structural Antropology, London 1976.
- Maskell, Peter: Shift-share-metoden – et regionalpolitisk analyseredskap? NordREFO 1984:4.
- Möller, Michael: Hvad er optimal subsidiepolitik? NordREFO 1984:4.
- NordREFO: (Antologin) Mennesket i Centrum, Regional välfärd i Norden, NordREFO 1983:3–4.
- Oscarsson, Gösta: Förslag till forskningsprogram för NordREFO 1986–1989 (i tryck), NordREFO, Oslo 1986.
- Propp, Vladimir: Morphology of the Folktale, Austin 1968 (1928).

Saussure, Ferdinand de: *Semiotique Traveste*, New York och Paris 1975.

Silvo, Ismo: *Semiotiikka – tiede merkeistä ja merkityksenmuodostuksesta*, Helsingfors 1985.

Wright, G.H. von: *Logik, filosofi och språk*, Lund 1971.